Η σύγχρονη παρακμή, ως έλλειψη εσωτερικής ελευθερίας (Ηρακλής Ρεράκης, Καθηγητής Παιδαγωγικής-Χριστιανικής Παιδαγωγικής Α.Π.Θ.)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 15 Δεκεμβρίου, 2022

Ελευθερία δεν είναι απλώς η δυνατότητα να επιλέγεις αυτό που θέλεις ή αυτό που σε ευχαριστεί, αλλά η δυνατότητα να επιλέγεις το καλό και το αληθινό. Κατά τον E. From, δεν μπορεί να είναι κανείς ελεύθερος, αν είναι δούλος των παθών του.

Ελευθερία, επομένως, δεν είναι η ασύδοτη ελευθεριότητα, ως δυνατότητα φανέρωσης της κακότητας έναντι των συνανθρώπων και της κτίσεως, αλλά η απαλλαγή από τα πάθη και τις καταστάσεις, που κρατούν τον άνθρωπο δέσμιο και εγκλωβισμένο σε μια παρακμιακή κατάσταση.

Στην εποχή μας υπάρχει έντονο το ερώτημα, αν ο άνθρωπος είναι όντως ελεύθερος, με τόσες εξωτερικές επιδράσεις που δέχεται καθημερινά, που τον μετατρέπουν σε ένα άγριο θηρίο, έτοιμο να κατασπαράξει τον «άλλο», προκειμένου να διακριθεί ή να εξυπηρετήσει το οποιοδήποτε ατομικό ή κακόβουλο συμφέρον του.

Ιδιαίτερος προβληματισμός υπάρχει, σήμερα ως προς την κυριαρχία της κοινωνίας της πληροφορίας και του διαδικτύου, που, πολύ συχνά, με τη δική τους επιρροή, **κατασκευάζεται, επιλεκτικά, μια πλασματική αλήθεια**, καθώς δημιουργούνται νέα νοήματα, πεποιθήσεις, αντιλήψεις, ανάγκες κ.ά., που προσανατολίζουν τους δέκτες των μηνυμάτων τους -και ιδιαίτερα τους νέους- μακράν της αληθινής ελευθερίας σε συγκεκριμένες δουλικές κατευθύνσεις και σκοπιμότητες.

Παρατηρείται, έτσι, μια σταδιακή απώλεια της αλήθειας και του νοήματος της ζωής, που συνεπάγεται ταυτόχρονα και μια **απώλεια ή διαστρέβλωση της αληθινής ελευθερίας, που δεν επιτρέπει στον άνθρωπο να σκέπτεται, να οραματίζεται και να αποφασίζει σωστά.**

Ο Άγιος Νεκτάριος κάνει λόγο για την ελευθερία του αυτεξουσίου, ως την ικανότητα να επιλέγει κάποιος είτε το αγαθό είτε το κακό. Ωστόσο, η ελευθερία αυτή, καλείται «κατ είδος ελευθερία» και όχι «ηθική ελευθερία».

Διότι η ελευθερία, όταν στερηθεί το αληθινό της περιεχόμενο, δεν είναι πλήρης και τέλεια ελευθερία, καθώς **η αληθινή ελευθερία είναι η συμφωνία του θελήματος του ανθρώπου προς το θέλημα του Θεού, η ελευθερία από τα πάθη, η εν Χριστώ ζωή, εντός της αληθείας και του φωτός του Ιησού Χριστού.**

Στην ορθόδοξη χριστιανική παράδοση οι εξωτερικές συνθήκες, ως προκλήσεις των παθών, υπήρχαν και θα υπάρχουν πάντοτε, αλλά το πρόβλημα βρίσκεται στην **αδυναμία των ανθρώπων να κάνουν καλή χρήση της ελευθερίας τους** και να τις αντιμετωπίσουν.

Ο **Ιωάννης ο Θεολόγος και Ευαγγελιστής**, ερμηνεύοντας την αιτία της αδυναμίας της ελευθερίας να επιλέγει σωστά, τονίζει ότι ο Υιός του Θεού ήλθε και έφερε στον κόσμο το Φως, αλλά οι άνθρωποι αγάπησαν μάλλον το σκότος, παρά το Φως.

Αυτό συμβαίνει, επειδή ο άνθρωπος **έχει κληρονομήσει την τάση της πτώσεως,** που, αν δεν αντιμετωπιστεί, του προξενεί το πάθος να πράττει έργα κακά και διεστραμμένα και να αποστρέφεται το Φως, για να μην φανερωθούν τα φαύλα έργα του. Καθένας, ωστόσο, που ζει και πράττει, σύμφωνα με την αλήθεια του Θεού, έρχεται, ελεύθερα και πρόθυμα, στο Φως, χωρίς φόβο, επειδή τα έργα του συμφωνούν με το θέλημα και την αλήθεια του Θεού. (Ιω. 3, 19-21).

Αιτία της κακής και νοσηρής λειτουργίας των λογισμών του ανθρώπου, είναι το σκότος που υπάρχει μέσα του, που δεν επιτρέπει στην ελευθερία του να λειτουργήσει εντός του πλαισίου της αλήθειας και του Φωτός.

Γι΄ αυτό **ο Ιωάννης ο Θεολόγος, συνδέοντας την αλήθεια με την ελευθερία, προτρέπει: «*Γνώσεσθε την αλήθεια και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς*»** (Ιω. 8, 32).

Ο Χριστός χαρακτήρισε τον εαυτό του ως «**Αλήθεια**» και ως «**Φως**», διδάσκοντας ότι όποιος τον γνωρίσει συνειδητά, γίνεται από σκοτεινός και ψεύτικος, φωτεινός και αληθινός και, τότε, μπορεί να σκέπτεται και να ενεργεί ελεύθερα.

Ο Ρήγας ο Βελεστινλής έλεγε: «*Όποιος ελεύθερα συλλογάται, συλλογάται καλά*». Ποιος συλλογιέται, όμως, ελεύθερα; Μόνον εκείνος, που έχει **ελεύθερη και καθαρή συνείδηση και καθαρούς από τα πάθη λογισμούς**. Έτσι, μπορεί να

επιλέγει τα καλά, αγαθά, δίκαια και σεμνά πρότυπα, που έχουν καθιερωθεί πολιτισμικά και θρησκευτικά, διά μέσου των αιώνων, ως κανόνες ζωής, προξενώντας, για τον ίδιο και την κοινωνία, αγάπη, χαρά, ειρήνη, δικαιοσύνη και πραότητα.

Αυτός που επιλέγει τα αντιπρότυπα, είναι γεμάτος σκότος, υποκρισία και κάθε μορφής κακία; Ο Απ. Ιάκωβος, ο Αδελφόθεος, αναφέρεται στους πειρασμούς των θλίψεων, τους οποίους επιτρέπει ο Θεός, προς δοκιμασία και παιδαγωγία, οι οποίοι, όμως, είναι αντιμετωπίσιμοι από την καλή λειτουργία της ελευθερίας του ανθρώπου. Τονίζει, ωστόσο, ότι υπάρχουν και οι πειρασμοί, που προκαλούνται από τα αμαρτωλά ανθρώπινα πάθη. Ο άνθρωπος ερεθίζεται και σπρώχνεται στην αμαρτία από τη δική του κακή επιθυμία, που τον παρασύρει και τον τραβά με το δόλωμα της ηδονής. Η επιθυμία του αυτή, αφού συλλάβει το κακό, κερδίζοντας τη συγκατάθεση της θελήσεώς του, ενώνεται παράνομα μαζί της και γεννά αμαρτωλές πράξεις. Όταν ολοκληρωθεί πλήρως η αμαρτία και υποδουλωθεί η ψυχή, γεννάται ο θάνατος.**Εάν ο άνθρωπος απαλλάξει την ψυχή του, διά της πνευματικής καθάρσεως, από την ηθική ρυπαρότητα και ακαθαρσία και επιλέξει, εν ελευθερία, να γίνει, όχι απλός ακροατής, αλλά τηρητής του Ευαγγελικού Λόγου, τότε αποκτά τη δύναμη να ελευθερώσει την ψυχή του από τη δουλεία των παθών και να ζει εν τω αγαθώ.** Ένα από τα ουσιαστικότερα γνωρίσματα της καθαρής και αμόλυντης θρησκείας ενώπιον του Θεού, κατά τον Απόστολο Ιάκωβο, είναι να αγαπά, να φροντίζει και να παρηγορεί όλους όσους έχουν ανάγκη και, συγχρόνως, να διατηρεί τον εαυτό του ελεύθερο από κάθε μολυσμό (Ιακ. 1, 14-27).

Στο πλαίσιο αυτό, ο Άγιος Νεκτάριος σημειώνει στη διδασκαλία του ότι ο άνθρωπος, ως ον αυτεξούσιο, οφείλει να αναπτύσσει τον νουν και να διαπλάθει την καρδίαν, με σκοπό να αποβεί ηθικώς ελεύθερος, αναπτυσσόμενος προς το ορθώς νοείν, καθολικεύειν, κρίνειν και συλλογίζεσθαι.

Άνευ του φωτός της γνώσεως, αγνοεί τη σώζουσα αλήθεια. Αυτός που γνωρίζει τον Θεό, σπεύδει προς αυτόν και επιζητεί την ένωσή του μ΄ Αυτόν και ο Θεός τον ποδηγετεί, μυστικά, στην οδό της αρετής, τον ενισχύει στον αγώνα του, προκειμένου να υπερνικά κάθε κώλυμα και να φωτίζει τον νουν και τη βούλησή του για να καταστεί ηθικά ελεύθερος.

Ο οποιοσδήποτε πόλεμος, δεν μπορεί να μεταβάλει την αγαθή του βούληση και να υποδουλώσει την ηθική του ελευθερία. Όταν αμαυρωθεί ο οφθαλμός της ψυχής, αμαυρώνεται ο νους, ο ορών τον Θεό. Έτσι, οι άνθρωποι αδυνατούν να ατενίσουν το Φως της αλήθειας και να γνωρίσουν τον Θεό και το εν αυτώ αγαθόν.

Αυτό που παθαίνουν όλοι αυτοί, που εναντιώνονται στο θέλημα του Θεού, είναι ότι αγνοούν τι είναι το αληθώς αγαθόν και ότι με τη γνώση του ο

άνθρωπος βρίσκει την ευφροσύνη, την ειρήνη και τη χαρά της καρδίας.

Εκείνος που δεν αναπτύσσει τον νουν και δεν διαπλάθει την καρδία, κατά τις θρησκευτικές και ηθικές αρχές του Ευαγγελίου, πλανάται στις σκέψεις και στα διανοήματά του και επιλέγει, όχι το ποθούμενο αγαθό, αλλά το μισούμενο κακό. Η άγνοια της αλήθειας αποπλανά τον αμαθή σε τρίβους άβατους, τον απομακρύνει από την ευθεία οδό, επιρρίπτει αυτόν στην αγάπη των θελγήτρων του κόσμου, τον αιχμαλωτίζει και αίρει το αυτεξούσιό του, διότι, ήδη, τον υποτάσσει και τον καθιστά δούλο.

Αυτός, μπορεί μεν να κατανοεί ότι οφείλει, ως ελεύθερον όν, να προτιμά το αγαθόν, αλλά η δουλεία, στην οποία έχει υποταχθεί, αμαυρώνει το αυτεξούσιο, με αποτέλεσμα να διατελεί, ηθικά, δούλος της κακίας.

Μόνον ο Θεός μπορεί να άρει το σκότος και να φωτίσει τους οφθαλμούς της διανοίας του ανθρώπου, προσφέροντάς του τις χαρισματικές δυνατότητες, να συλλογιέται, να αποφασίζει και να ζει ελεύθερα.

(Πηγή: pemptousia.gr*)*